

ALFORN

topogràfiques útils sobre la importància del Coll de l'Alforja.

ALFORN

Figura com a nom d'un molí en el *Rept.* de Mall.: «*Molin Alfor*» (40, i Quadrado 523), però no és mossàrab sinó sens dubte ver arabisme, car *furn* és àrab des dels orígens de llur llengua literària (Dozy; «*furnus: furn*» *RMa* 403). *Alforna* partida de Novelda (xxxvi, 55.22), deu venir del nomen unitatis del mateix nom àrab. *Forenna* del *Liber Maioricinus* del S. XII, que en el vol. I, p. 301, n. 21, proposo derivar d'un diminutiu àrab de *furn*. D'on també *Forna* poble de 135 hab. de la comarca de Dénia. SSiv. 231-2 en dóna dues cites del S. XIV i dues del XVI, precisant que el 1535 tenia 25 cases de moriscos i que avui és una sufragània de L'Atzúbia. Cf.

ALFOU

Veïnat agregat a St. Antoni de Vilamajor, Vallès oriental; d'altres escriuen *El Fou* o *Fou* (nomencl. del CEC i *Aedos*), però V. les notícies que en dóna amb aquesta grafia Reig Vilardell, *Cole. de Monogr. de Cat.* (Bna. 1880); res en la GGC. I la grafia *Alfou* és l'etimològica, car es tracta d'un arabisme; de gran interès precisament perquè essent en el centre-Nord del Princ. és una de les avançades extremes de noms de poblats que tenen etimologia àrabiga. Crec haver-ho oït pron. *alfóu* però no en tinc nota a mà; Pau Miró, que hi féu l'enquesta, 1937, hi notà *alfóu*. El mapa a l'1:40.000 d'Almera i Brossa (*Diput. de Bna.*, cap a 1910), de toponímia molt acurada i topografia i informació local exactes, situa l'esgl. d'«*Alfou*» entre Cardedeu i Llinars.

DOC. ANT. Com a afrontació del lloc: «vocatium villa Ripha ---: orientis Villamaiore, de meridie --- *Alfoze*, de occiduo --- Cardetulo, vel in Mulnellos, de fircio --- Brugarias» a. 972, *Cart.* St. Cugat, I, p. 80; aquesta situació respecte de Vilamajor, Cardedeu i Rifà lliga absolutament amb la d'Alfou. Subscrivint un doc. del Vallès: «S-m. G. de *Alfodio*» a. 1177 (id. III, p. 266). En una butlla papal de 1185 *Alfodio* va citat darrere Cardedeu i el Corró (Kehr, *Papsturk.*, p. 516); el Corró d'Amunt és una mica més al NO. de Cardedeu; «--- in loco nuncupato *Alfoz* --- Sancti Juliani ---» a. 1192, Villanueva, *Vi. Lit.* xvii, 319 (i Hinojosa, *Rég. Señor. en Cat.* 87, n. 2). Sant Julià, en efecte, era l'advocació de l'esgl. d'Alfou. Cosa que ens acabaria de treure tot escrúpol, si ens en quedés, sobre la identificació amb la forma en què el trobem en el cens de 1359, on apareix dins el context de St. Cugat del Vallès, Cabanyes [agr. de Montornès], *Sant Julià des-feu*, Polinyà, Palau-solità, Montmeló --- (*CoDoACA* XII, 13).

El que ens podria deixar alguns escrúpols és la forma *Alcozi* en què apareix en la data més antiga de to-

tes, a. 941 (*Cart.* de St. Cugat I, 21), mentre que el fet d'anar també citat junt amb Rifà i Vilamajor mostra que realment es tracta d'Alfou. Però bé pot ser que la *c* d'aquesta dada isolada sigui un error de còpia o de lectura en lloc de la *f* comuna a totes les altres cites; quant a «d'es-feu» de 1359, es pot comprendre fàcilment com a brot esporàdic del canvi català *oy/eu* (VOCE > *veu*, *crodx* > *creu*, *dou/deu*, *lleure/lleure* etc.), i de l'arcaic article vulgar *es* IPSE, en lloc de *al-*ILLU.

ETIM. En el Vallès oriental hi ha un redol d'arabismes, no pas post-antroponímics, que no podem negar: com en el cas present ens indueix a admetre-ho la inicial *Al-*, documentada en forma invariable en cinc docs. des de 941 fins a la fi del S. XII, i persistent fins avui. Car, al costat d'aquest, tenim *Rifà* [també 941] < àr. *rihà* 'molí; *Marata* (abans *Mesrata*), *Gallifa*, *Palau-solità* (< *salatân*). Aquest nom ha de venir de *al-hayz* 'districte, comarqueta', d'on prové el ben conegut cast. ant. *alfoz* «pago, término rural» (*el Alfoz de Lara, el Alfoz de Lerma* etc.), de vegades especialitzat com en l'àrab granadí: «pago de viñas o viñedo: *háuç*» (pl. *abuïc*) *PALC* 340a19; però en general en el nostre *RMa* «*hayz*: confinium» (90, 309.1f.), i descabdellat en formes verbals «adjungere, terminare»; car és una arrel àrabiga d'extensió general *hayz* «rassembler, prendre pour soi, posséder»; també *hayz* «lieu entouré d'une haie», *hayza* «espece qu'occupe un corps». I en domini cast.-gall.-port. una dotzena de *NLL* *Alfoz, Alfouce*: àdhuc a la part Nord (Palència, Galícia etc.).

En domini català aquest degué ser un arabisme de la primera hora, en què la *z* àrabiga fou tractada com una *ð* romànica, provinent de *c^h, e, -r-, -d-*: després emmudida si es trobava entre vocals, o vocalitzada en *-u* a la fi dels mots: recordem el cas d'*Aitona* < *Azejtun*, com *aembla* (*DECat*, s. v. *atzembla*), cf. ací supra *Alfeu/alfed* < *al-faid*, *Alfinnac/Alfandec* (V. l'article *Aufinac*). No qualifiquem la *k* de la forma arcaica *Alcozi* com a impossible, car no deixa d'haver-hi algun cas de *k* < *h* en arabismes un poc extraordinaris (veg. *Canarossa*, vol. I, 93; i més en el cas de *h*, amb el qual es pogué confondre el *h*); de tota manera, essent dada isolada ens inclinem a creure que hi hagué errada de còpia.

L'existència d'aquest nucli extrapolat d'arabismes en el Vallès oriental podria venir d'un petit grup moresc d'irrigadors o moliners que els comtes Guifre, Borrell i llurs antecessors post-carolingis hi vagin tolerar, com a coneixedors de la tècnica molinera i irrigatòria tan avançada entre els moros. És revelador el fet que un d'ells sigui precisament *Rifà* < *rihà* 'molí' (també representat en altres comarques catalanes, àdhuc un cas entre Cardener i Bages); i observem que en el òbc. de 972 figura *Mulinellos* com a afr. d'*Alfou* i de *Rifà*. Llavors no és estrany que tota la rodalia, on Rifà, Marata etc., estan compresos prenguéss de llurs llavis el nom de *al-hayz*; en la qual *Alfou* pogué fer el paper de petit centre, i ser-li atribuït per antonomàsia el nom del conjunt, per l'atzar de la prospe-